

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри д.е.н.,
професор Уперенко М.О.

(підпис)

“ ” _ 20 р.

Реферат
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
за напрямом підготовки 6.030501 «Економічна теорія»

на тему: «Роль держави у розвитку сучасної економіки України»

Виконавець:

студентка 43 групи факультету економіки
та управління підприємництвом Погорела
Валентина Віталіївна

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Уперенко Микола Опанасович

/підпис/

Одеса 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність проблеми. Формування в Україні нового типу ринкових відносин зумовило необхідність глибокого комплексного теоретичного аналізу проблеми державного регулювання соціально-економічних процесів. Вивчаючи історію формування основних напрямків і шкіл сучасної економічної теорії, а також практику їх використання державою при розробці економічної політики, ми прийшли до висновку про те, що в усі часи людства, починаючи з самих ранніх ступенів розвитку суспільства, економічні ідеї та теорії розвивалися в рамках методології державного регулювання економіки. Розуміння і використання цього твердження видається дуже важливим для визначення стратегії і тактики України у вирішенні сучасних соціально-економічних проблем.

В сучасні економіці держава займає особливе місце. Її роль постійно зростає. Державне регулювання економіки є складовою частиною процесу відтворення. Його об'єктивна необхідність пояснюється потребою подолання вад ринкового саморегулювання, виконання економічних функцій держави та раціональному функціонуванню господарської системи. У всі часи держава тою чи іншою мірою впливала на життя в суспільстві, втручалася в економічні процеси. З іншої сторони ринкова конкуренція впливала на ціни і доходи, чим в певній мірі регулювала рівновагу між попитом та пропозицією, забезпечувала макроекономічну стабільність. Проте в міру розвитку товарного виробництва стали виразно проявлятися обмеження у регулюючих можливостях ринкового механізму. В економіці спостерігались такі процеси, як: тривалі порушення рівноваги між попитом та пропозицією, безробіття та інфляція. Тому виникла необхідність активного втручання держави в економічні процеси.

Мета дослідження - на основі вивчення різних теоретичних концепцій про межі втручання держави в економіку, а також аналізу зарубіжного досвіду виявити загальні та специфічні закономірності цього процесу в Україні та обґрунтувати пропозиції по його вдосконаленню. Визначення необхідності активного втручання держави в економіку та визначення місця держави на сучасному етапі розвитку України.

Завдання дослідження:

- вивчити теоретичні концепції державного регулювання економіки;
- оцінити національні моделі державного регулювання економіки (американську, англійську, німецьку, шведську, японську);
- обґрунтувати загальне і специфічне в державному регулюванні економіки України;
- дослідити роль держави в регулюванні попиту та пропозиції;
- запропонувати пріоритетні завдання сучасного державного регулювання економіки України та розробити ефективні його напрямки.

- навести теоретичні та практичні рекомендації щодо ефективності державного регулювання економіки в Україні.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи є система економічних відносин, що формують економічну модель як категорію економічної теорії, спричиняють умови та визначають причини і напрямки її трансформації.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є ринкова економіка.

Методологічною основою дослідження кваліфікаційної роботи є діалектичний метод пізнання, що пояснює вивчення економічних явищ в їх постійному розвитку і взаємозв'язку. Також у роботі використовувались такі методи дослідження, як методи наукової абстракції, індукції і дедукції, економічно-статистичні методи збору і обробки інформації, методи поєднання історичного і логічного, а також методи системно-функціонального та порівняльного аналізу. Суттєвий внесок у розвиток і обґрунтування різних, нерідко протилежних точок зору на роль державного регулювання економіки внесли такі зарубіжні учені, як Дж. Бьюкенен, Дж. К. Гелбрейт, Дж. М. Кейнс, А. Маршалл, В. Ойкен, П. Самуельсон, Дж. Стіглиць, Ф. Хайєк, Е. Хансен та ін. Методологічну основу державного регулювання в економіці заклали К. Маркс і Ф. Енгельс.

Інформаційна база дослідження: матеріали періодичних наукових видань з економічної проблематики, збірники тез наукових конференцій, монографічні дослідження, наукові доповіді, статистичні щорічники, звіти, законодавчі акти, словники.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменувань) та 8 додатків. Загальний обсяг роботи становить 133 сторінок. Основний зміст викладено на 120 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 5 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *“Теоретичні концепції державного регулювання економіки. Роль держави”* розглянуті сутність та методи державного регулювання економіки, необхідність втручання держави в економічні процеси, що є досить актуальним та дискусійним для вітчизняних та зарубіжних вчених.

Економіка країни здатна ефективно функціонувати в тому разі, коли державне регулювання здійснюється з огляду на те, що держава може розвиватися як самоналагоджувальна система під дією об’єктивних законів, а також враховує існування індивідуальних намірів, думок, настроїв, довіри й моральних обов’язків кожного члена суспільства.

Питання сутності та методів державного регулювання економіки, і взагалі необхідності втручання держави в економічні процеси є досить актуальним та дискусійним для вітчизняних та зарубіжних вчених.

Державне регулювання економіки – це цілеспрямована діяльність держави щодо створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для найбільш ефективного функціонування ринкового механізму і мінімізації його негативних наслідків.

Існує багато теорій державного регулювання.

1. Теорія суспільного добробуту. Вона ґрунтується на тому, що втручання уряду в економіку прийнятне лише тоді, коли умови перестають бути конкурентними, а ринок не справляється з ефективним розподілом ресурсів.

2. Теорія впливу. Вона припускає, що політики та контролюючі органи врешті-решт потрапляють під вплив зацікавлених сторін, зазвичай виробників, діяльність яких вони повинні контролювати.

3. Теорія економічного регулювання. Ця теорія висвітлювала причини, які спонукають регулювати певні галузі, а також пояснювала, як регулювання впливає на перерозподіл матеріальних ресурсів.

4. Теорія суспільного вибору. Теорія суспільного вибору бере до уваги економічні втрати, які виникають тоді, коли одна група інтересів змінює закони або регуляції, щоб отримати переваги над іншою.

5. Самогонники та церковники.

Брюс Яндл промовисто назвав особливий випадок теорії економічного регулювання феноменом «самогонників і церковників». Він зауважив, що напряду зацікавлені групи не можуть змусити політиків просувати закони, які б знічев’я сприяли підвищенню цін на певні товари так, щоб окрема група могла розбагатіти за рахунок споживачів.

Держава може використовувати прямі та непрямі (опосередковані) методи регулювання економіки.

Пряме регулювання - це вплив держави на економічні процеси за допомогою безпосереднього використання відповідних регуляторів. Воно реалізується через бюджетне інвестування державою відповідних програм

фінансування розвитку державних підприємств, інфраструктури, науки, культури, освіти, соціального захисту населення тощо, а також через регламентацію цін, заробітної плати та інших інструментів ринкового механізму.

Непряме регулювання економіки це вплив держави на господарську діяльність через внесення відповідних змін в умови функціонування ринкового механізму. Воно досягається за допомогою правових та економічних інструментів. Застосовуючи ці інструменти, держава безпосередньо нічого не змінює в ринковому механізмі, а створює лише передумови для цих змін.

4. В різних країнах і регіонах склалися різні моделі змішаної економіки. Вони відрізняються один від одного своїми «національними коефіцієнтами змішування» різних форм власності, ринку і державного регулювання капіталу.

- Для Американської моделі характерна мінімізація державного регулювання, яке базується в основному на правовому регулюванні господарського життя.

- У японській патріархально – корпоративній моделі уряд займається переважно стратегією економічного зростання.

- Німецька модель характеризується поєднанням ринкового механізму та соціальними завданнями. Це можливо лише за умови використання можливостей самого ринку, можливостей домашніх господарств та інших господарських суб'єктів, посилення в економічному житті регулюючої ролі держави.

- Шведська модель базується на поєднанні повної зайнятості і вирівнюванні доходів, що і визначає методи економічної політики. Шведська модель виходить з положення, що децентралізована ринкова система виробництва ефективна, держава не втручається у виробничу діяльність підприємства, а активна політика на ринку праці повинна звести до мінімуму соціальні витрати ринкової економіки.

5. Теорія державного регулювання повинна вдосконалюватись на основі трансформації теорії економічного росту в міждисциплінарну теорію розвитку соціально-економічних систем (для цього необхідна розробка міждисциплінарної моделі соціально - економічної системи).

Останній з представників класичної школи Дж. Мілль доповнив розгляд економічних функцій держави, запропонувавши подолати індивідуалізм і зловживання, що випливають з права приватної власності, та вдосконалювати розподіл суспільного багатства. Разом з доведенням ефективності вільної конкуренції Дж. Мілль вважав доцільним здійснення інституціональних реформ, активізацію участі держави у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку суспільства (розвиток науки, створення виробничої та соціальної інфраструктури, стимулювання профспілкового і кооперативного руху, обмеження права успадкування тощо).

Класичні уявлення про механізми і межі державного втручання, що набули домінуючого впливу, спровокували появу альтернативних поглядів у стані їх ідейних противників. Наприклад, економісти-романтики, які критикували капіталізм з позицій дрібнотоварного виробництва, висловили відмінні від класичних і суперечливі між собою погляди: про повну відмову від держави як соціального інституту, організацію без грошового обігу і безвідсоткового кредиту, наслідком такого реформування буде суспільство, де «капітал і праця стануть тотожними, суспільство може існувати самостійно і не матиме потреби в уряді» (П. Прудон); про нарощування державного регулювання економічних відносин, особливо у соціальній сфері, оскільки «добробут народу» — це мета державного втручання і об'єкт вивчення політичної економії (С. Сисмонді).

Німецька історична школа інакше реагувала на економічний лібералізм класичної школи, надаючи принципово нового звучання проблемам економічної політики в концепції «виховного протекціонізму» і довівши необхідність формування «національного характеру» економічної теорії і державного регулювання. Потужна в політичному й економічному відношенні (монархічна) держава, економічний устрій якої враховував би особливості розвитку національної економіки, менталітет, традиції, звичаї, природні й географічні умови, — ідеал німецької історичної школи.

Марксистська економічна теорія в питанні про економічну роль держави була непослідовною. З одного боку, держава визнавалася апаратом насильства, засобом експлуатації найманих працівників, з іншого — надкласовою інституцією, яка в умовах переходу до справедливого економічного устрою здійснить тотальне одержавлення, націоналізацію землі та майна, ліквідує право приватної власності (диктатура пролетаріату), а згодом налагодить всеохоплююче управління економікою і забезпечує реалізацію економічних інтересів трудящих. Марксизм протиставив розгляду окремих питань державного регулювання теоретичний аналіз розгорнутої системи централізованого державного управління економікою. Останнє, за К. Марксом, необхідне через експлуаторську сутність існуючого ладу і держави зокрема, дію закону капіталістичного нагромадження, суперечності відтворювального процесу і неможливість уникнути кризових явищ у капіталістичній економіці.

Маржиналізм і неокласична школа сприйняли основні теоретичні висновки класичного вчення: економічний лібералізм, ідею державного невтручання у виробничу та комерційну діяльність індивідів, тезу про раціональні (найвигідніші, найефективніші) дії економічних суб'єктів, особливо наголосивши на необхідності державної підтримки вільного підприємництва як основної ланки ринкової системи і на антимонопольній спрямованості державної економічної політики.

Кінець XIX — початок XX ст. ознаменувався переходом до нової стадії розвитку економічної системи, пов'язаної з виникненням і бурхливим розвитком монопольних утворень, концентрацією і централізацією всіх видів капіталу в усіх сферах господарства. З кінця XIX ст. майже в усіх країнах відбувалося неухильне розширення економічних функцій держави. Це призвело до посилення економічної ролі держави і спонукало економістів до пошуків теоретичного обґрунтування цієї тенденції за двома основними напрямками:

- ідея «соціального контролю» інституціоналізму (Т. Веблен), що передбачала втручання держави в економічні процеси з метою прискорення встановлення індустріальної епохи; в межах економічної науки інституціональна теорія почала вивчати формальні і неформальні «інститути» та їх еволюції, до яких належала й держава;
- повномасштабна система державного регулювання економіки, побудована на нових макроекономічних засадах, запропонована Дж. Кейнсом. [3]

В сучасній економічній науці є два протилежні підходи до участі держави в регулюванні процесів: класична й кейнсіанська теорії. На думку класиків, ринковий механізм автоматично забезпечує рівність попиту й пропозиції, а відтак унеможливорює тривалі порушення в економіці, зокрема спад виробництва, інфляцію, безробіття.

На відміну від традиційної класичної теорії англійський економіст Джон Мейнард Кейнс обґрунтував об'єктивну необхідність і практичне значення державного регулювання ринкової економіки. Його теорія — це аналіз взаємодії та взаємозв'язків різних агрегованих економічних категорій і величин, дослідження того, як невідповідність між ними впливає на стан економіки, а також в яких межах і якими методами державного втручання можна досягти узгодження між цими категоріями та величинами з метою постійного економічного розвитку.

Загострення соціально-економічної кризи у країнах з ринковою економікою змусило їх переглянути методи й підходи до макроекономічного регулювання, а тому великого поширення дістали неокласичні теорії. В їх основу покладено концепцію саморегулювання економіки та обмеженого державного втручання. На відміну від кейнсіанського стимулювання попиту вони, допускаючи безробіття, значну увагу приділяють обмеженню інфляції.

Основними соціально-економічними функціями держави у розвинутих країнах світу є:

1. Забезпечення простору для розвитку сучасних продуктивних сил шляхом створення якісно нових, прогресивних форм власності (державної, державно-корпоративної та ін.), реформування попередніх та формування змішаних;
2. Політика захисту довкілля шляхом створення відповідної законодавчої бази, формування екологічного мислення та ін.);

3. Регіональна економічна політика інтенсивного спрямування державних інвестицій та стимулювання недержавних інвестицій у відсталі економічні регіони тощо;

4. Частковий перерозподіл національного доходу на користь найбільших верств населення через механізм прогресивного оподаткування;

5. Реалізація стратегії планомірного і пропорційного розвитку економіки шляхом визначення мети і пріоритетів макроекономічного розвитку, виділення ресурсів для їх реалізації тощо;

6. Антимонопольна, в тому числі антитрестовська, політика, спрямована на певне послаблення монополізму в економіці, на захист конкуренції;

7. Проведення антициклічної та антикризової економічної політики з метою послаблення циклічності економічного розвитку та глибини економічних криз;

8. Забезпечення належного рівня розвитку інфраструктури: доріг, зв'язку, транспорту, водопостачання, спортивних споруд, а також закладів розвитку науки, науково-технічної інформації, освіти, охорони здоров'я, які є об'єктами соціальної інфраструктури;

9. Розробка і прийняття правових засад економіки;

10. Виробництво необхідних суспільних товарів (наприклад військового призначення) та надання відповідних послуг (охорона громадського порядку та ін.);

11. Контроль за рівнем зайнятості шляхом стимулювання економічного зростання, програм створення нових робочих місць тощо;

12. регулювання зовнішньоекономічних, у тому числі валютних відносин;

13. Захист населення від негативних наслідків підприємництва, зокрема захист прав споживачів.

Багато з цих функцій реалізується у процесі державного регулювання економіки.

У другому розділі “*Роль держави в регулюванні сукупного попиту і сукупної пропозиції*” проаналізована структура сучасного ринку та державне регулювання попиту та пропозиції.

В багатьох країнах світу державне регулювання економіки має свої особливості, але є й загальні моменти. До останніх належить регулювання сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Сам ринок є регульованою системою і має механізм збалансованості попиту і пропозиції. Причому існує дуже різноманітна класифікація ринків за певними ознаками. Кожен має свої особливості.

В Україні ринок товарів та послуг формувався відповідно до вимог централізованої, планової системи господарювання, тривалий час фінансувався державою за залишковим принципом. Він потребує інвестицій на основі інновацій. Ринок робочої сили повинен мати значну

соціальну складову у вигляді мінімальної заробітної плати, 8-ми часового робочого дня, 5- денного тижня, захисту від нещасного випадку. Все це забезпечує держава.

На будь-якому ринку формується співвідношення між попитом та пропозицією. Воно може бути дефіцитним, рівноважним та надлишковим. Окрім ринкових, на нашу думку, повинні діяти також державні важелі його регулювання.

Сучасних методів регулювання вимагають молоді ринки, а саме Інтелектуальної власності, інновацій, інвестицій. І це повинне забезпечити держава.

Сукупний попит і сукупна пропозиція - найважливіші поняття, що становлять основу будь-якої економічної системи, це економічні категорії товарного виробництва, що виникають і функціонують на ринку. У ринковій економіці ці категорії належать до фундаментальних.

Сукупний попит відображає можливість і бажання потенційного покупця купити той чи інший товар за певну кількість фінансових коштів, в строго певному ціновому і кількісному діапазоні. Обсяг попиту може коливатися і залежить від безлічі факторів, що впливають на нього. Сюди належать і грошовий рівень доходів споживача, і розміри ринку, і сезонність, рівень інфляції та інші.

Сукупна пропозиція ж, у свою чергу, відображає можливості і бажання потенційних продавців реалізувати ті чи інші товари в конкретному кількісному обсязі за певним рівнем цін протягом строго обмеженого часу. Причому, попит і пропозиція на ринку в ідеалі повинні бути врівноважені. Тоді не буде дефіциту товару або його перевиробництва.

Попит і пропозиція, як правило, не врівноважують одне одного. Вони можуть різнитися кількісно, якісно, структурно та за темпами зростання. Рівновага між ними виникає як окремий випадок їх постійної нерівноваги. Крім того, обсяг попиту може бути меншим від обсягу пропозиції через збільшення заощаджень, які, скорочуючи поточний сукупний попит, фінансово «підгодовують» інвестиції та майбутню пропозицію.

Внаслідок коливань сукупного попиту та сукупної пропозиції встановлюються ринкові ціни. Вільне ціноутворення поєднується з монополізацією ринку та інфляційними процесами.

Для вирішення зазначених питань держава використовує конкретні методи державного регулювання. При цьому класифікація методів також є дуже різноманітною. На макроекономічному рівні держава повинна регулювати створення в країні сприятливих умов для функціонування усіх ринків.

Роль та місце держави в економіці країни не є такими, що визначені раз і назавжди, а суттєво залежать від етапу розвитку економіки країни.

Тому виникає необхідність постійного моніторингу процесу розвитку та ефективності взаємозв'язку економічного та державного розвитку.

У третьому розділі *“Держава, як суб'єкт господарської діяльності”* ми проаналізували державний сектор, вплив соціальної сфери та бюджету на економіку.

Державний сектор або публічний сектор економіки — сукупність матеріальних, фінансових та нематеріальних ресурсів (активів), що знаходяться в розпорядженні держави задля виконання своїх суспільних функцій. Субстанцією формування державного сектору економіки є сукупність прав власності, які держава застосовує для продуктивного використання ресурсів держави для реалізації цілей держави.

Функціонування економіки на засадах існування різних форм власності — приватної, колективної, державної та розмаїття форм господарювання — оренди, акціонування, кооперації, партнерства — свідчить про те, що багатьом сучасним країнам притаманна змішана форма економіки. Отже, змішана економічна — це система, що базується на гнучкому механізмі державного втручання у соціально-економічні процеси, при чому як ринок так і держава не переважають один над одним.

Державний сектор включає наступні складові:

- природні ресурси, що знаходяться у власності держави (корисні копалини, земельні, лісові та водні ресурси);
- державні підприємства та організації;
- державні резерви.

Безпосередніми суб'єктами державного регулювання ринкової економіки в Україні виступають: Міністерство економіки; державний комітет з питань регуляторної політики та підприємництва; Ліцензійна палата, галузеві міністерства і відомства; а також Міністерство фінансів, державний комітет стандартизації, метрології та сертифікації, Антимонопольний комітет, місцеві органи виконавчої влади (держадміністрації, виконавчі органи рад, органи місцевого самоврядування), кожен в межах своєї компетенції і повноважень, наданих їм законом.

За допомогою державного сектору економіки вирішуються проблеми: забезпечення національної безпеки і цілісності економіки; забезпечення збалансованого та стабільного розвитку національної економіки; підвищення конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення позитивних зрушень; соціалізація економіки (сприяння зайнятості і соціальній орієнтації економіки), виробництво суспільних товарів і благ; створення ефективних умов для розвитку приватного сектору економіки; екологічного характеру; розвитку регіонів.

В Україні державний сектор домінує в паливно-енергетичному й оборонному комплексах, мікробіологічній промисловості, у сфері транспорту й зв'язку. Водночас приватна форма власності найменше

поширення одержала в галузях природних монополій – електроенергетиці й залізничному транспорті.

Щодо України, то на рівні Уряду цю проблему дотепер не усвідомлено: від державного сектора чекають великих досягнень, а на його розвиток виділяють мізерне фінансування.

У розвинених країнах держава постійно надає фінансову допомогу промисловості. Так, її частка в умовно чистій продукції на початку 80-х років ХХ ст. у Швеції оцінювалася в 15,4 %, в Італії – 7,1 %, у ФРН – 4,0 %, в Англії – 3,6 % [9]. Подібна фінансова щедрість занадто відрізняється від фінансової політики ощадливого українського уряду.

Таким чином, щодо фінансування державного сектора Україна випадає із загальносвітової лінії розвитку, що визначає його низьку ефективність.

Порівнюючи державний сектор розвинених європейських країн та США, напрашується висновок, що економіка України не може і не повинна копіювати їхній сценарій розвитку, а потрібно враховувати національні особливості, традиції та звички. Потрібно враховувати відповідність сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Особливої уваги вимагає не лише матеріальне виробництво та відповідний розподіл доходів, а й перерозподіл в інші сфери.

Важливим моментом в державному регулюванні і виконанні державним сектором своїх призначень, виступає кадрова політика держави. Створення правової держави вимагає кадрового наповнення компетентними фахівцями, виключно професіоналами своєї справи. Це юристи, економісти, технологічний склад, адміністратори, управлінці, науковці.

В контексті зазначеного виникає потреба в грамотній підготовці кадрів, тобто ефективно побудованої системи освіти та науки. Готувати спеціалістів треба починати у тісній зв'язці школа-університет-підприємство чи структурний орган. Молодим фахівцям треба надавати психологічну та адаптивну допомогу та консультативну підтримку. Вища освіта має забезпечувати перспективні і поточні освітні потреби людини, суспільства і народного господарства.

Виконання пріоритетних завдань інноваційного, суспільного та державного розвитку, впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки є можливими лише за умови максимального використання й оновлення науково-технологічного та освітнього потенціалу.

Значною проблемою наукової сфери України на сучасному етапі є системна суперечність між наявністю досить потужного наукового комплексу, здатного продукувати результати високого світового рівня, та браком адекватного попиту на наявні та потенційні результати досліджень і розробки українських науковців з боку національної економіки. Однією з основних проблем державного регулювання ринку освітніх послуг є

невідповідність навчального та виховного процесу у навчальних закладах із потребами розвитку народного господарства.

Зазначені аспекти потребують також міжнародного досвіду. Тому держава також повинна здійснювати грамотну зовнішньоекономічну діяльність.

Особливу увагу бажано приділити впливу бюджету на структуру господарства. Саме у бюджеті повинне бути закладено витрати на майбутнє державне регулювання нематеріальних сфер: освіти, охорону здоров'я, культуру та ін. Бюджетні відносини мають суспільне призначення. Видатки бюджету на соціально-культурні заходи мають не тільки соціальне, а й економічне значення, оскільки вони є найважливішою частиною затрат на відтворення робочої сили і підвищують матеріальний та культурний рівень життя населення.

Окремою статтею державних витрат повинна бути соціальна сфера, як дуже важлива ланка в ланцюгу державного регулювання економіки. Я вважаю за правильне, що прийнятий державний бюджет 2019 року включає в себе багато того, що давно повинне мало бути. Якщо Україна прямує до стабілізації ринкових відносин, переходу до економічного зростання, тоді державне регулювання має брати на себе все більш значущу роль, відповідальність та навантаження.

ВИСНОВКИ

Економіка країни здатна ефективно функціонувати в тому разі, коли державне регулювання здійснюється з огляду на те, що держава може розвиватися як самоналагоджувальна система під дією об'єктивних законів, а також враховує існування індивідуальних намірів, думок, настроїв, довіри й моральних обов'язків кожного члена суспільства.

Питання сутності та методів державного регулювання економіки, і взагалі необхідності втручання держави в економічні процеси є досить актуальним та дискусійним для вітчизняних та зарубіжних вчених.

Державне регулювання економіки можна розглядати з теоретичного і практичного погляду. З теоретичного погляду державне регулювання економіки — це система знань про сутність, закономірності дії та правила застосування типових методів та засобів впливу держави на хід соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики. Складною теоретичною проблемою є визначення об'єкта державного регулювання економіки.

З практичного погляду державне регулювання економіки — це сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин з метою забезпечення пріоритетів державної економічної політики.

Проаналізувавши сутність і методи державного регулювання економіки можна зробити такі висновки:

1. Роль держави в регулюванні економічних процесів є досить важливою та залежить від певних історичних, політичних, соціальних та навіть культурних особливостей країни.

2. В економічній теорії виділяють наступні теорії державного втручання в економіку – монетаристську (або неокласичну) і кейнсіанську. Прихильники монетаристської теорії визнають необхідність державного втручання в економіку, однак зводять його до мінімуму і віддають перевагу опосередкованим методам впливу. Щодо кейнсіанської теорії, то її засновником вважають англійського економіста Дж. М. Кейнса, який обґрунтував необхідність і роль державного регулювання економіки, описав основні засоби та інструменти впливу держави на економіку: стимулювання сукупного попиту шляхом заохочення інвестицій, зменшення ціни кредиту, розширення державних закупок, підвищення рівня зайнятості, проведення ефективної фіскальної політики.

3. Основним завданням держави як надбудови суспільства є створення сприятливих умов для всіх учасників ринкових відносин. З цієї метою держава застосовує ряд методів у своєму регулюванні. Під методами державного регулювання економіки розуміють способи впливу держави в особі законодавчих і виконавчих органів на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення або забезпечення умов їх діяльності відповідно до

національної економічної політики. Держава може використовувати прямі та непрямі (опосередковані) методи регулювання економіки.

4. В різних країнах і регіонах склалися різні моделі змішаної економіки. Вони відрізняються один від одного своїми «національними коефіцієнтами змішування» різних форм власності, ринку і державного регулювання капіталу.

5. Теорія державного регулювання повинна вдосконалюватись на основі трансформації теорії економічного росту в міждисциплінарну теорію розвитку соціально-економічних систем (для цього необхідна розробка міждисциплінарної моделі соціально - економічної системи).

6. Ринок є складовою товарно-грошових відносин, здебільшого їх організаційною формою. Але його структура також надзвичайно складна. Сучасний ринок - регульована система економічних (техніко-економічних, організаційно-економічних та економічної власності) відносин між суб'єктами різних типів і форм власності і господарювання, в межах окремих країн і світового господарства з приводу купівлі товарів і послуг згідно з законами товарного виробництва. Система ринку – це внутрішня будова, розташування та порядок окремих елементів ринку, сукупність окремих ринків у межах національної економіки і взаємодія між ними. Система ринку за економічним призначенням об'єктів ринку: ринок товарів і послуг; ринок робочої сили; ринок природних ресурсів; фінансовий ринок; ринок науково-технічних розробок та ін.

7. Національний ринок є взаємопов'язаною сукупністю усіх конкретних ринків. Зміни в будь-якому секторі національного ринку зумовлюють зміни в інших його секторах. На кожному з ринків циркулюють певні об'єкти купівлі-продажу, взаємодіють особливі продавці і покупці та під впливом попиту і пропозиції формуються своєрідні ціни. По мірі переходу України до ринкових відносин виникали економічні та соціальні питання, які не могли бути вирішені автоматично ринком. З'явилися проблеми при збалансуванні рівноваги на ринку.

8. На макроекономічному рівні держава повинна регулювати створення в країні сприятливих умов для функціонування усіх суб'єктів ринку.

9. В Україні державне регулювання попиту та пропозиції особливо важливе, адже досить часто в нашій державі виникають ситуації, які неможливо врегулювати лише за допомогою ринкових важелів. Тому негайного вирішення потребує проблема ефективності державного втручання в регулюванні попиту та пропозиції. Тому, державне регулювання є важливим чинником ефективного збалансування попиту та пропозиції в Україні на сучасному етапі.

10. Щоб урівноважити ці два показники держава повинна проводити наступні заходи:

1) сукупний попит слід розглядати як загальний обсяг вітчизняних товарів і послуг, які готові купити домогосподарства, фірми та уряд

країни, а також економічні агенти інших країн світу при певному рівні внутрішніх цін. Сукупний попит у закритій економіці – це заплановані витрати економічних агентів: приватного сектора на споживання та інвестиції, держави на закупівлю товарів, оплату послуг та праці окремим категоріям населення;

2) сукупна пропозиція — загальна кількість товарів і послуг, яка може бути вироблена і запропонована до продажу згідно з рівнем цін, що склався. Сукупна пропозиція дорівнює реальному валовому внутрішньому продукту. Вона залежить від рівня цін, виробничих потужностей економіки і рівня витрат;

3) макроекономічна рівновага визначається збалансованістю сукупного попиту та сукупної пропозиції на ринках. Вона забезпечується за допомогою державного регулювання на основі використання відповідних інструментів – державних витрат, податків, процентних ставок тощо.

11. Сучасна економіка України перебуває в дуже складному становищі, яке головним чином залежить від динаміки та структури сукупного попиту та сукупної пропозиції.

На сукупну пропозицію в Україні, крім цін, суттєво впливає низка таких нецінових чинників, як технологічний прогрес, зміна цін на ресурси та споріднені товари, зміни у бюджетно-податковій політиці, очікування підприємців. Нині в Україні сукупна пропозиція зростає завдяки зростанню цін на ресурси за наявності недовикористання виробничих потужностей (в Україні коефіцієнт завантаження виробничих потужностей не перевищує 70 %, натомість у країнах ЄС – більш 80 %) і значного прихованого безробіття (за різними оцінками – від 20 до 35 %). Проте основним чинником впливу на формування пропозиції в Україні залишаються ціни на ресурси, зокрема імпортовані енергоносії.

Недостатність пропозиції обумовлює зміну характеру економічних процесів в Україні. Відбувається заміщення імпортних товарів, переорієнтація імпорту на ввезення більш дешевих товарів з метою більш швидкого пристосування структури імпорту до вузького внутрішнього попиту населення України.

12. Державне регулювання сукупного попиту і сукупної пропозиції в сучасних умовах України має бути спрямоване на досягнення стійкого економічного розвитку. Сукупний попит та сукупна пропозиція в сучасній економіці України є визначальними макроекономічними категоріями, дослідження яких сприятиме формуванню не суперечливої системи макроекономічних категорій, що, в свою чергу, дасть можливість у практичній діяльності формувати економічну політику, яка вплине на зростання ефективності національної економіки.

13. Роль та місце держави в економіці України не є такими, що визначені раз і назавжди, а суттєво залежать від етапу розвитку економіки України. Тому виникає необхідність постійного моніторингу процесу

розвитку та ефективності взаємозв'язку економічного та інституціонального розвитку.

На сучасному етапі розвитку України державна власність за повного свавілля бюрократичного апарату може втратити не тільки ефективність, а й загальнонародний характер. Водночас надання основним ланкам господарства достатньої самостійності, звільнення їх від диктату відомств сприятиме конкурентоспроможності підприємств і трудових колективів.

Дослідження державного сектору та напрямків його удосконалення в сучасній економіці України дає змогу зробити такі висновки:

14. Реформування державного сектору в Україні має стратегічний характер, оскільки здійснюється на тлі зміни суспільного ладу та політичної системи, що вимагає створення принципово нової системи державного управління.

15. За світовим досвідом – в Україні існує необхідність побудови власної національної моделі державного сектора в умовах ринкової трансформації.

16. Удосконалення державного сектора економіки України необхідне і можливе шляхом:

1) прийняття низки законів, передусім Закону України «Про державний сектор економіки України», Закону України «Про Фонд державного майна України» тощо;

2) вироблення концепції формування структури державного сектора економіки;

3) посиленням заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією в державних структурах.

Необхідним є створення єдиного органу управління державним сектором економіки. Розвиток соціальної сфери має розглядатися не лише як основний інструмент підвищення добробуту населення, а також як важливий чинник прискорення економічного прогресу, стимулювання нагромаджень та розширення внутрішнього ринку, підвищення продуктивності праці. Економічна та соціальна сфера тісно пов'язані між собою і тому важелі їх розвитку мають бути органічно узгодженими.

17. Щодо регулювання соціальною сферою, то можна запропонувати інноваційний підхід до удосконалення державного управління.

Цей підхід, на мою думку, повинен ґрунтуватися на таких принципах:

- зміщення пріоритетів розвитку суспільства у бік його соціальної складової;

- перехід від кількісних до якісних оцінок;

- підвищення якості життя в плановому континуумі;

- забезпечення взаємозв'язку і взаємозалежності якості життя людини і суспільства в цілому;

- формування спільних інтересів (екологія);

- визначення залежності між потребами і здібностями їх задоволення;

- формування критеріїв оцінки якості життя людини у відповідності з рівнем розвитку суспільства.

При цьому необхідно враховувати той факт, що не всі запропоновані інновації приймаються суспільством. Деякі можуть прийматися негайно, деякі – через тривалий час.

Одним із факторів, що впливають на опір змінам, можна вважати наявність специфічних установок і цінностей, які, відрізняючи від загальної установки на зміну, можуть заважати прийняттю зміни і навіть блокувати його.

Фактором, що впливає на швидкість прийняття інновацій, є демонстрація їхніх можливостей перед широкою аудиторією. Досвід показує, що інновація швидше приймається, якщо може бути легко продемонстрована її корисність.

18. Головними тенденціями функціонування та розвитку системи освіти в Україні, що впливають на закономірності управління навчальними закладами не залежно від їх типу і форми власності, є:

- пріоритетність загальнолюдських цінностей та гуманістичної спрямованості;

- активізація суспільних і державних зусиль для виведення освіти на рівень міжнародних стандартів і досягнень в цій сфері;

- формування національно-патріотичної моралі;

- розвиток освіти на основі новітніх психолого-педагогічних технологій;

- відхід від принципів авторитарної, заідеологізованої педагогіки, нівелювання природних індивідуальних особливостей усіх, хто навчається;

- радикальна перебудова управління сферою освіти через її демократизацію, децентралізацію, створення регіональних систем управління навчально-виховними закладами;

- розвиток недержавних форм власності закладів освіти.

19. Існує серйозна проблема стану галузі сучасної української медицини, яка турбує як населення так і державні органи. Через недостатнє державне фінансування галузі медицини, неможливо вирішити усі існуючі проблеми.

Галузь охорони здоров'я є однією з провідних у діяльності держави. На меті ставиться організувати та забезпечити кожному громадянину доступне медичне обслуговування, умови задля збереження й підвищення рівня здоров'я. Але сьогодні українська держава, здається, схильна розписатися у власному безсиллі щодо цього - посиляючись на складнощі економічного, політичного, соціального буття.

20. Щодо державного бюджету, то світовий досвід показує, що найдоцільніше зосереджувати функції, пов'язані з управлінням доходами

та його витратами і виконанням бюджету, в системі органів Державного казначейства України, яке стало головним фінансовим агентом держави.

Видатки бюджету на соціально-культурні заходи мають не тільки соціальне, а й економічне значення, оскільки вони є найважливішою частиною затрат на відтворення робочої сили і підвищують матеріальний та культурний рівень життя населення.

21. Саме тому найбільш ефективним є розвиток соціальної сфери в досягненні високої якості життя населення за всіма складовими. Адже якщо хоч один функціональний комплекс соціальної сфери, покликаний забезпечувати високий рівень окремої складової, буде працювати неефективно, то відразу ж знизиться і загальна якість життя всього суспільства.

Отже, розвиток соціальної сфери має будуватися на вивченні якості життя населення за всіма його складовими та не тільки не допускати зниження досягнутого рівня якості життя, але і всіляко його покращувати за допомогою створення сприятливих умов для ефективного розвитку функціональних комплексів соціальної сфери.

Пропозиції по вдосконаленню теорії:

1) теорія державного регулювання повинна вдосконалюватись також і на основі трансформації теорії економічного росту в міждисциплінарну теорію розвитку соціально-економічних систем (для цього необхідна розробка міждисциплінарної моделі соціально - економічної системи);

2) в теорії регулювання повинна бути більш ґрунтовно пояснена необхідність створення стабілізаційного фонду економічного розвитку, джерела його формування та основні напрямки використання.

Практичні рекомендації:

1) необхідність постійного моніторингу процесу розвитку та ефективності взаємозв'язку економічного та інституціонального розвитку.

2) в Україні на прикладі США необхідно прийняти закон про відповідальність уряду за регулювання соціально-економічних процесів та регулювання попиту і пропозиції.

3) в теорії та практиці регулювання необхідна спеціальна служба соціально-економічної інформації в інтересах бізнесу, регулювання попиту та пропозиції, оптимізації внутрішньої та зовнішньої торгівлі, боротьби з безробіттям і бідністю.

Список опублікованих праць за темою кваліфікаційної роботи:

1. Погорела В.В. Сутність і методи державного регулювання економіки. / В.В. Погорела // Науковий студентський вісник. Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики. – 2019. – № 2. – с. 73-76.

АНОТАЦІЯ

Погорела В.В. «Роль держави у розвитку сучасної економіки України». Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за напрямом підготовки 6.030501 «Економічна теорія». Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2019.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти державного регулювання економіки на прикладі України та найбільш розвинутих країн світу за певними економічними моделями, формування методів регулювання, визначення необхідності державного втручання в економіку України і шляхи побудови національної моделі державного регулювання економіки.

Проаналізовано погляди вчених-економістів різних теоретичних концепцій про межі втручання держави в економіку, а також аналізу зарубіжного досвіду, виявлені загальні та специфічні закономірності цього процесу в Україні та обґрунтовані пропозиції по його вдосконаленню. Визначена необхідність активного втручання держави в економіку та визначення місця держави на сучасному етапі розвитку України.

Ключові слова: державне регулювання, державний сектор, моделі, методи, державний бюджет.

АНОТАЦИЯ

Погорелая В.В. «Роль государства в развитии современной экономики Украины». Квалификационная работа на получение образовательной степени бакалавра по направлению 6.030501 «Экономическая теория». Одесский национальный экономический университет. - Одесса, 2019.

В работе рассматриваются теоретические аспекты государственного регулирования экономики на примере Украины и наиболее развитых стран мира по определенным экономическим моделям, формирование методов регулирования, определения необходимости государственного вмешательства в экономику Украины и пути построения национальной модели государственного регулирования экономики.

Проанализированы взгляды ученых-экономистов различных теоретических концепций о границах вмешательства государства в экономику, а также анализа зарубежного опыта, выявлены общие и специфические закономерности этого процесса в Украине и обоснованные предложения по его совершенствованию. Определена необходимость активного вмешательства государства в экономику и определения государства на современном этапе развития Украины.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственный сектор, модели, методы, государственный бюджет.

ANNOTATION

Pogorela V. "The role of the state in the development of the modern economy of Ukraine". Qualifying work for obtaining an educational bachelor's degree in the direction of preparation 6.030501 "Economic Theory". Odessa National University of Economics. - Odessa, 2019.

The theoretical aspects of state regulation of the economy are considered in the example of Ukraine and the most developed countries according to certain economic models, the formation of regulatory methods, determination of the necessity of state intervention in the economy of Ukraine and ways of building a national model of state regulation of the economy.

The views of scholars-economists on different theoretical concepts about the limits of state interference in the economy, as well as the analysis of foreign experience have been analyzed, the general and specific patterns of this process in Ukraine have been discovered and proposals for its improvement have been substantiated. The necessity of active state interference in the economy and determination of the place of the state at the present stage of development of Ukraine are determined.

Keywords: state regulation, state sector, models, methods, state budget.